

Тема 6. МЕХАНІЗМ І АПАРАТ ДЕРЖАВИ.

- 1. Поняття та класифікація функцій держави.*
- 2. Особливості розуміння механізму і органів держави.*
- 3. Поняття і класифікація функцій держави*
- 4. Форми здійснення функцій держави*

1. Поняття та класифікація функцій держави.

Під *функціями держави* розуміють основні напрямки діяльності, що характеризують її призначення у суспільстві. У функціях держави виражається її сутність та реальна роль, яку держава відіграє у вирішенні основних питань суспільного життя.

Отже, функціям сучасної держави характерні такі ознаки:

- вони є соціально значущими напрямками її внутрішньої або зовнішньої діяльності;
- у функціях держави знаходить своє вираження і конкретизацію її історична сутність і соціальне призначення;
- функції держави мають чітко визначений предмет, що означає їх постійний характер на довгому періоді існування держави;
- реалізація функцій держави здійснюється притаманними їм методами і в притаманних їм формах залежно від змісту окремих функцій, конкретики завдань, які вирішуються державою на певних етапах розвитку суспільства;
- у функціях держави проявляються та об'єктивізуються притаманні їм особливості й закономірності розвитку, динаміка соціально-економічних, політичних і духовних перетворень у житті суспільства.

Щодо основних критеріїв класифікації функцій сучасної держави в юридичній літературі виділяють наступні:

1) відповідно до сфер діяльності держави:

- *внутрішні* – це такі напрями діяльності держави, що здійснюються в межах даної держави і в яких конкретизується внутрішня політика у сфері економічних, ідеологічних, політичних, екологічних, культурних та інших аспектів життя суспільства, що зумовлені необхідністю вирішення внутрішніх задач, які стоять перед державою;
- *зовнішні* – це напрями діяльності держави за її межами, що забезпечують здійснення її зовнішньої політики у взаємовідносинах з іншими державами, світовими громадськими організаціями і світовим товариством у цілому, та вирішенням інших цілей і задач, які стоять перед нею на міжнародній арені.

До зовнішніх функцій держави відносяться:

- *оборона країни* – полягає у захисті економічними, дипломатичними та військовими засобами державного суверенітету та території;

- *економічна* – встановлення та здійснення торгово-економічних відносин з іноземними державами та їх об'єднаннями; інтеграція у світову економіку;

- *підтримка міжнародного миру та світового правопорядку* – запобігання виникненню міжнаціональних і міждержавних конфліктів та участь в їх урегулюванні (перебування українських миротворчих сил в Югославії); боротьба з міжнародним тероризмом;

- *дипломатична (політична)* – встановлення і підтримання дипломатичних відносин із іноземними державами;

- *культурна* – встановлення і розвиток культурних зв'язків з іншими державами; участь у збереженні пам'яток світової культури;

- *інформаційна* – участь у розвитку світового інформаційного простору з метою забезпечення вільного обміну інформацією між країнами, народами й окремими громадянами;

2) внутрішні функції держави поділяються:

- **основні (головні);**

Так, М.Н. Марченко до основних функцій сучасної держави відносить:

- *політичні* – напрями діяльності держави (її органів) пов'язані із створенням умов для формування і функціонування державної влади на засадах демократії;

- *соціальні* – створення належних умов для реалізації громадянам права на працю, на достатній життєвий рівень, на охорону здоров'я, на пенсійне забезпечення тощо;

- *економічні* – це такі напрями діяльності держави (її органів) пов'язані з впливом на сферу економічних відносин шляхом створення сприятливих умов для сучасного виробництва, підтримки і сприяння розвитку всіх форм власності тощо;

- *оподаткування та фінансового контролю* – запровадження і забезпечення функціонування системи оподаткування і контролю за законністю прибутків індивідів та організацій, а також і за використанням податків;

- *екологічна* – охорона і забезпечення раціонального використання природних ресурсів; забезпечення екологічної безпеки суспільства;

- *культурна* – забезпечення консолідації нації, формування загальної для всієї країни культури і водночас сприяння розвитку культури всіх народів, що проживають на території держави; заохочення науки, освіти; охорона культурної спадщини;

- *правоохоронна* – контроль за неухильним дотриманням конституції та законів, встановлення і притягнення до юридичної відповідальності винних у їх порушеннях;

- *забезпечення реалізації і захисту прав та свобод людини й громадянина* – створення найсприятливіших умов для реалізації

суб'єктивних прав і свобод, а також ефективних засобів їх охорони, захисту і поновлення;

- **неосновні (додаткові, похідні)**. Неосновні функції держави є складовими елементами основних функцій, але самі собою не розкривають сутності держави. Вони мають супроводжувальний, допоміжний або обслуговуючий характер (наприклад, функція оподаткування та фінансового контролю щодо економічної та соціальної функції держави). Необхідно зазначити, що поняття “основні функції” та “неосновні функції” є певною мірою умовними, що допомагають виділити із всієї сукупності функцій держави такі, що є більш або менш широкими за своїм обсягом.

Отже, неосновні функції являють собою напрями діяльності держави з виконання її завдань у визначеній, вузькій сфері суспільних відносин. Їх здійснення забезпечується відповідною діяльністю окремих ланок державного апарату, а не державою в цілому;

3) залежно від часу реалізації або від тривалості у часі функції держави поділяються на:

- постійні (напр. наповнення Державного бюджету);
- тимчасові (напр. Державна цільова програма підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу);

4) відповідно до принципу розподілу влади:

- законодавчі;
- виконавчі;
- судові;
- контрольньо-наглядові.

З визначенням курсу на побудову соціальної правової держави в Україні розширюється зміст і значення сучасних функцій. Особливого значення на сучасному етапі розвитку нашої держави набуває соціальна функція, яка повинна створити умови для гідного життя людини. Ця мета досягається завдяки таким функціям:

1) соціальний захист, який включає в себе пенсійне та медичне страхування, підтримку непрацездатних і малозабезпечених, допомогу з безробіття та неповній зайнятості, здійснення соціально спрямованої податкової та бюджетної політики;

2) забезпечення суспільними благами, до якого відноситься підтримка культури, освіти і науки, охорона здоров'я, охорона довкілля та розвиток інфраструктури громадянського суспільства;

3) розвиток економіки, який полягає в проведенні антимонопольної політики, політики сприяння конкуренції, підтримання підприємництва, створення ринкових інститутів, управління державним сектором;

4) підтримання стабільності через стабілізацію рівня цін, збалансування платіжного балансу, забезпечення зайнятості, підвищення кваліфікації кадрів, забезпечення конкурентоспроможності виробників та контролю за ціноутворенням;

5) проведення економічного моніторингу, тобто розміщення державних замовлень, формування і впровадження державних програм, формування і підтримка пріоритетних галузей і напрямів розвитку.

Функціональна характеристика держави охоплює не тільки зміст її функцій, але й форми і методи їх реалізації. Здійснення функцій сучасної держави відбувається в процесі її діяльності та виражається в *правових і організаційних (фактичних) формах*.

Правові форми здійснення функцій держави – це управлінська діяльність державних органів, що полягає у вчиненні юридично значимих дій по виконанню державних функцій у порядку, визначеному законом, і має правові наслідки. До правових форм реалізації функцій держави відносяться *правотворча, правозастосовна, правоохоронна діяльність*.

Правотворча діяльність – це діяльність компетентних органів і посадових осіб, спрямованих на видання або санкціонування, зміни або скасування норм права, що завершується оприлюдненням нормативно-правових актів, а також їх систематизації. Суб'єкти правотворчості в Україні – народ України, Верховна Рада України, Верховна Рада АРК, Президент України, Кабінет Міністрів України, міністерства, місцеві органи влади та управління.

Правозастосовна діяльність – це діяльність компетентних державних органів із виконання законів і підзаконних нормативних-правових актів шляхом прийняття правозастосовного акту. Суб'єкти правозастосовної діяльності – державні органи та посадові особи.

Правоохоронна діяльність – це діяльність, сутність якої полягає у забезпеченні безпосереднього реагування на вчиненні правопорушення у сфері здійснення державних функцій, встановлення і притягнення до юридичної відповідальності осіб, які їх вчинили.

У результаті правоохоронної діяльності видаються акти застосування норм права (постанови слідчих, протести прокурорів, вироки та рішення судів). Специфіка цих актів полягає у тому, що вони відповідають цілям профілактики (попередження) злочинів та інших правопорушень, сприяють відновленню порушеного права, реалізації юридичної відповідальності особи, яка скоїла правопорушення у сфері реалізації функцій держави.

Організаційні (неправові) форми здійснення функцій держави – це специфічні види фактичної діяльності, які не тягнуть правових наслідків.

Види *організаційних (фактичних) форм* здійснення функцій держави:

- *організаційно-регламентуюча форма* – підбір, розміщення, виховання і визначення ефективності діяльності кадрів у сфері здійснення державних функцій (кадрова робота, підготовка документів);

- *організаційно-економічна форма* – це організація матеріально-технічного забезпечення здійснення державних функцій;

- *організаційно-контрольна форма* – це організація недержавного контролю в сфері здійснення державних функцій;

- *організаційно-виховна форма* – це організація виховання, пропаганди, агітації, інформації та іншого забезпечення виховного впливу на населення в сфері здійснення державних функцій.

При здійсненні своїх функцій держава за допомогою державних органів та посадових осіб застосовує ряд методів:

- *метод законності* покликаний виконувати функцію регулювання суспільством на основі та в межах законів;

- *метод інформаційного впливу* на суспільство полягає в проведенні через засоби масової інформації заходів щодо повідомлення населення про прийняті державні та правові рішення, формування суспільної думки у населення;

- *метод переконання* здійснюється шляхом заохочення суб'єктів суспільних відносин до певної діяльності чи дій, що відповідають їх волі без застосування силового тиску, таким чином забезпечуючи свободу вибору. Переконання в основному здійснюється через такі юридичні засоби як суб'єктивні права, законні інтереси, пільги;

- *методи рекомендації і заохочення* мають місце тоді, коли держава орієнтує й спонукає суб'єктів суспільних відносин до певного варіанту поведінки, який є бажаним, з її точки зору. Використовуючи ці методи, держава може досягти значних успіхів у стимулюванні суспільно корисної діяльності;

- *метод примусу* полягає у застосуванні до суб'єктів, які вчинили правопорушення у сфері здійснення державних функцій, передбачених нормами права заходів покарання, перевиховання та спонукання до діяльності, спрямованої на усунення шкоди, заподіяної такою поведінкою.

Особливості розуміння механізму і органів держави.

Особливістю зовнішнього прояву державної влади є реалізація її в тих або інших організаційних формах. Єднання цих форм в цілісну структуру і складає механізм держави. Основну частину цього механізму займає апарат державної влади – інститут держави, що включає сукупність органів державної влади представлену специфічною групою людей, що є державними службовцями, іншими словами що служать, які здійснюють на професійній основі діяльність по забезпеченню виконання повноважень державних органів.

Разом і нарівні з державним апаратом в механізм державної влади включаються і деякі форми безпосередньої демократії (референдуми, вибори і т. ін.), тобто форми втілення державної влади безпосередньо населенням.

Механізм держави утворюється із спеціального розряду громадян держави, що утілюють в життя функції державної влади. Крім того, це система державних органів, державних установ, з'єднаних ієрархічною підпорядкованістю і наділених владою на певні дії, складають монополію держави, при допомозі і на матеріальній основі державних підприємств і організацій.

Механізм держави, таким чином, володіє спеціальною структурою, яка логічно і природно продовжує органи державної влади, виражена в підприємствах, установах і організаціях державної форми власності. Вони виступають як організаційно-матеріальна сила, використовуючи яку держава здійснює владу.

Механізм держави, що охоплює всі державні органи, безпосередньо втілює державу, є його реальним матеріалізованим втіленням, його «плоть і кров». Загалом без державного механізму не може і бути держави.

Поняття «механізм держави» тісно пов'язано з категорією «державний апарат». Останній прийнято вживати в двох значеннях – широкому і більш вузькому. В широкому значенні поняття державного апарату, як сукупності всіх державних органів співпадає з визначенням механізму держави, ідентично йому. Апарат держави в більш вузькому значенні є ні що інше, як структура органів державного управління. В цьому значенні в науці адміністративного права апарат держави розглядається як сукупність виконавчо-розпорядчих, управлінських органів державної влади.

В теорії держави і права категорія «державний апарат», як правило, вживається в широкому значенні, тобто як тотожне поняттю механізм держави.

Поняття механізму держави розкривається через характерні риси або ознаки, що дозволяють відмежувати його як від недержавних структур в політичній системі суспільства, так і від окремо взятих державних органів:

1. Механізм (апарат) держави – це система державних органів, заснована на єдності принципів його організації і діяльності, закріпленої конституційним законодавством.
2. Механізм (апарат) держави характеризується складною структурою, що відображає певне місце, яке займають в ній різні види і групи (підсистеми) державних органів, їх співвідношенням і взаємозв'язками. При цьому необхідно враховувати, який системоутворюючий чинник структури

державного механізму у відповідних історичних умовах даної держави закріплений в його Конституції.

3. Між державним механізмом і функціями держави існує тісний зворотний зв'язок. Функції сучасної Української держави здійснюються, одержують своє реальне втілення, втілюються в життя за допомогою державного механізму, за допомогою діяльності всієї системи об'єднаних їм і взаємозв'язаних між собою державних органів. В той же час, від функцій держави залежить структура державного механізму, вони безпосередньо впливають на виникнення, розвиток і зміст діяльності тих або інших органів держави.
4. Механізм держави для забезпечення покладених на нього задач управління справами суспільства, впливу на складні соціальні процеси і сфери, має в своєму розпорядженні відповідний інструмент (матеріальне продовження своєї структури), з яким пов'язано виконання державних функцій, на які спираються в своїй діяльності окремі державні органи і без яких не може існувати жодна держава.

Особливість матеріального продовження органів держави полягає в тому, що вони виділяються в державному механізмі не як самостійні частини (елементів) як державні органи, а саме як інструмент «матеріальне продовження» останніх. До них відносяться матеріальні цінності, бюджетні засоби, різне майно, нерухомість. Крім того, це різні державні підприємства, установи, організації, необхідні для функціонування державного апарату. З даною сукупністю не зливаються такі організаційні структури як органи місцевого самоврядування, партії, профспілки. Дані інститути не слід змішувати з державним механізмом. Однак, хоча вони виступають у відношенні до механізму держави як самостійні складові елементи єдиної політичної системи суспільства, втім вони пов'язані з державним механізмом. Цей зв'язок проявляється в делегуванні окремих державно-владних повноважень органами виконавчої „гілки” влади органам місцевого самоврядування (прикладом такого делегування можуть бути повноваження виконкомів рад по реєстрації на своїй території підприємств, організацій, установ).

Таким чином, спираючись на позначені характеристики, доцільно наступне розуміння *механізму сучасної держави – це з'єднана єдиними, нормативно закріпленими ідейними засадами, що спираються на принцип „розподілу влад” і має в своєму розпорядженні необхідну*

структуру матеріальних інструментів система державних органів, за допомогою яких реалізуються задачі і функції держави.

Вирішальну роль в механізмі державної влади грають державні органи. Саме вони спеціально утворюються для втілення в життя державної влади. Принциповою особливістю державних органів є те, що вони володіють такими засобами і можливостями, яких не має ніяка інша організація, тобто державно-владними повноваженнями.

Ці повноваження необхідні для ефективного виконання державою своїх функцій. Держава, діючи через свої органи, покладає на них певні обов'язки і наділяє відповідними правами.

Отже, орган держави – це частина державного механізму, його основна ланка, що володіє певними специфічними ознаками:

1. Державний орган наділений владними повноваженнями. Іншими словами, він наділений юридично закріпленими можливостями здійснювати державну владу, ухвалювати від імені держави юридично значущі рішення і забезпечувати їх реалізацію. При цьому, державно-владне повноваження характеризується тим, що: а) порядок формування і діяльності органу, його структура і компетенція (має права і обов'язки) закріплюються нормами права; б) орган держави наділений правом видання юридичних актів, що містять обов'язкові загальні і індивідуальні правові розпорядження; в) дані розпорядження забезпечуються системою спеціальних заходів і гарантій, перш за все, економічного характеру (стимулювання, заохочення), виховного (приклад, переконання), а крім того, заходами примусу; г) державний орган спирається на матеріальне забезпечення своїх розпоряджень, завдяки можливості розпоряджатися певною частиною засобів з державного бюджету. В змісті поняття державно-владні повноваження наочно виявляється тісний органічний зв'язок держави і права, механізму держави в цілому і окремого державного органу. Сам факт наявності у певної організації, установи або іншої структури позначених вище характеристик, що формують в своєму взаємозв'язку поняття державно-владні повноваження, дає підставу називати їх державними органами. Таким чином, наявність державно-владних повноважень – найважливіша ознака державного органу.

2. Орган державної влади завжди володіє певною організаційною і економічною відособленістю і самостійністю.
3. Всі державні органи відповідно до своєї компетенції, здійснюють властиві їм функції. Державний механізм здійснює свої задачі за допомогою дії на конкретні державні органи. Отже, державні функції в цілому здійснюються через функції окремих державних органів. У свою чергу державний орган, здійснюючи свої функції, одночасно бере участь в реалізації різних функцій держави.
4. Для втілення в життя функцій держави органи державної влади володіють спеціальною структурою матеріального, господарського, організаційного забезпечення і засобами, що акумульовані в системі державних підприємств, організацій і установ. Ця структура є, начебто, природним матеріально-господарським продовженням державних органів, яка хоча і не володіє сукупністю державно-владних повноважень і не є органами держави, але на систематичній основі виконуюча поточну державну діяльність.
5. Зовнішнім фізичним втіленням державних органів є люди. Проте не йдеться про просту сукупність довільного об'єднання громадян. В даному випадку передбачається сукупність державних урядовців. Іншими словами, сукупність спеціально підготовлених, професійних управлінців, що здійснюють державно-владну діяльність в системі державного механізму, формовані на виборній, конкурсній основі або призначається і субсидійовані з державного бюджету. При цьому, велика частина з них визначаються як посадовці, що наділені спеціальними повноваженнями, правами, обов'язками і спеціальною відповідальністю.

Сума зазначених характеристик в своєму органічному взаємозв'язку дає можливість виробити юридичну дефініцію (визначення) державного органу. Таким чином, **орган державної влади – це законодавчо обумовлена, економічно і організаційно відособлена частина структури механізму держави, що складається з державних службовців, які здійснюють свою діяльність на професійній основі, наділені державно-владними повноваженнями і необхідними матеріально-господарськими засобами з державного бюджету для здійснення в межах своєї компетенції певних задач і функцій держави.**

Різноманітність і складність діяльності державного механізму припускає достатньо велику кількість і розгалуженість його органів. В юриспруденції прийнято проводити класифікацію цих органів по різних науково обґрунтованих критеріях.

Так, наприклад, в системі органів державної влади України по юридичному джерелу легітимності можна виділити наступні різновиди державних органів:

а) органи, передбачені Конституцією України для безпосереднього виконання задач і функцій держави (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, міністерства і відомства, суди, прокуратура);

б) органи, що утворюються у встановленому законодавством порядку для забезпечення виконання повноважень, функціонування вказаного в попередньому пункті виду державних органів (Адміністрації Президента, апарат Верховної Ради, апарат Кабінету Міністрів, апарат найвищих судових органів).

Державні органи, що відносяться до першого з розглянутих видів, представляється обґрунтованим іменувати первинними органами, а до другого – вторинними, похідними від перших.

Наступний критерій класифікації це *принцип „розподілу влад”*. На його основі всі державні органи можна розподілити на такі види:

- законодавчі;
- виконавчі;
- судові;
- контрольно-наглядові і т. ін.

За дією в просторі державні органи підрозділяються на:

- загальнодержавні органи;
- місцеві (обласні, районні).

При цьому прокуратура, збройні сили завжди відносяться до загальнодержавних органів.

По тривалості дії державні органи: постійні і тимчасові. Абсолютна більшість державних органів України діє на постійній основі. Разом з тим можуть бути органи, створення і діяльність яких носить тимчасовий характер, вони пов'язані з рішенням невідкладних задач, викликаних певними тимчасовими обставинами (наприклад, у зв'язку з введенням надзвичайного або військового стану).

Органи держави розрізняються між собою і тим, що одні з них – колективні утворення, інші – представлені однією особою. За загальним правилом орган держави складається з колективу державних службовців. Так, наприклад, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Верховний Суд України. Проте в окремих випадках орган держави може утілюватися в одній особі (наприклад, Президент України, уповноважений Верховної Ради України з прав людини).

Свого роду узагальнюючою підставою класифікації державних органів є їх місце, роль, функціональне призначення в структурі механізму держави.

Дослідження різних видів державних органів припускає їх комплексний розгляд з урахуванням тісного взаємозв'язку всіх згаданих вище і, можливо, деяких інших підстав їх класифікації.

Форми здійснення функцій держави

В юридичній літературі під формами здійснення функцій держави розуміється: по-перше, діяльність основних ланок механізму держави, специфічні види державної діяльності на відміну від діяльності недержавних організацій; по-друге, однорідна по своїх зовнішніх ознаках діяльність органів держави, за допомогою якої реалізуються його функції.

Згідно першому критерію основними формами здійснення функцій держави є:

- 1) законодавча;
- 2) управлінська (виконавча);
- 3) судова;

4) контрольно-наглядова.

Законодавча діяльність полягає у виданні представницькими і законодавчими органами законів, обов'язкових для виконання всіма державними органами, суспільними об'єднаннями, органами місцевого самоврядування, посадовцями і громадянами.

Згідно Конституції України правом видавати закони наділений парламент – Верховна Рада України.

Управлінська, або виконавча діяльність є заснованою на законах оперативною, повсякденною реалізацією органами виконавчої влади (державного управління) функцій держави в сферах розвитку економіки, соціального забезпечення, культури, охорони здоров'я, транспорту, зв'язку, охорони громадського порядку, оборони країни і т. ін.

Судова діяльність охоплює втілення в життя функцій держави за допомогою здійснення правосуддя всіма ланками судової системи країни, шляхом офіційного дозволу виникаючих між суб'єктами права суперечок, а також захисті порушених прав на законних підставах.

Контрольно-наглядова діяльність – це здійснення функцій держави за допомогою дії всіх різновидів державних органів, що утілюють в життя перевірку і спостереження за законністю в різних сферах суспільних відносин. Особливе місце в системі цих органів займають органи прокурорського нагляду, що здійснюють нагляд за точним і одноманітним виконанням діючих на території України законів на чолі з Генеральним прокурором України і підлеглими йому прокурорами. Контрольно-наглядова діяльність також здійснюється державними інспекціями (протипожежна, санітарна і ін.), державними адміністраціями (податкова), уповноваженим Верховної Ради України з прав людини (здійснює контроль дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина).

Всі зазначені вище форми з властивими їм засобами і способами служать втіленню в життя функцій держави.

Науково-практична цінність даної класифікації полягає в тому, що вона сприяє пізнанню і вдосконаленню розподілу повноважень і видів діяльності між окремими елементами державного механізму по здійсненню його функцій, напряму пов'язаних з принциповим вченням про „розподіл влад”.

Одночасно з розглянутою раніше класифікацією, в юриспруденції формується і інший підхід до розуміння різновидів форм, здійснення функцій

держави. Цей підхід ґрунтується на критерії *однорідності характеристик діяльності* органів державної влади, по втіленню в життя його функцій. Такий критерій дає можливість встановити, як державний механізм реалізує функції держави, яким чином держава для втілення в життя своїх задач і функцій використовує правові норми. Відповідно до такої класифікації у функціонуванні всіх елементів державного механізму можна виділити *правову форму діяльності і організаційну форму діяльності*.

При цьому, слід враховувати, що така класифікація не припускає зменшення першорядної ролі права в житті суспільства. Якщо правові форми, так чи інакше, завжди носять організаційну роль, то організаційні форми не завжди є правовими.

Під правовими формами реалізації функцій держави розуміється однорідна за способом зовнішнього виразу і юридичними наслідками діяльність державних органів, що виражається в створенні і втіленні в життя юридичних актів.

Відповідно цьому до правових форм реалізації функцій держави відносяться правотворча діяльність і правозастосувальна діяльність, яка у свою чергу підрозділяється на оперативно-виконавчу і правоохоронну.

Правотворча діяльність – це форма здійснення функцій держави, шляхом підготовки і ухвалення, затвердження, санкціонування і оприлюднення, введення в дію, зміни і скасування юридичних норм.

Правозастосувальна діяльність – це діяльність державних органів, направлена на вирішення конкретних юридичних справ, реалізацію в життя законів і підзаконних актів, шляхом винесення актів застосування права. Цей процес втілюється в оперативно-виконавчій і правоохоронній діяльності.

Оперативно-виконавча діяльність – це форма здійснення функцій держави, виражена у владній, виконавчо-розпорядчій роботі службовців, здійснюваній на систематичній основі, направленої на вирішення питань управління справами суспільства, шляхом видання актів застосування права, що є підставою для виникнення, зміни або припинення правовідносин.

Правоохоронна діяльність – це форма здійснення функцій держави за допомогою владної оперативної роботи державних органів по охороні юридичних норм від порушень, захисту закріплених в них прав і свобод громадян і забезпеченню виконання покладених на них юридичних обов'язків.

Результатом цієї діяльності є видання актів правозастосування (постанова слідчого, представлення прокурора, рішення або вирок суду і т. ін.). Особливістю даних актів є те, що вони служать меті профілактики злочинів і інших правопорушень, відновленню порушеного права, реалізації юридичної відповідальності особи, що скоїла правопорушення, а отже, - охороні прав особи, захисту інтересів громадян і суспільства в цілому.

Під організаційною формою діяльності органів держави по здійсненню його функцій слід розуміти однорідну по своєму зовнішньому виразу роботу державних органів, здійснювану в межах певного юридичного регулювання і при дотриманні вимог законності, але не така, що тягне за собою обов'язкові юридичні наслідки.

Серед видів організаційних форм діяльності державних органів можна виділити наступні:

- *організаційно-регулятивна* – це робота державних органів, направлена на встановлення регламенту стратегічної взаємодії між різними ланками органів державної влади, з метою оперативного рішення поточних політичних, технічних, структурних і інших задач;
- *організаційно-матеріальна* – це робота державних органів по забезпеченню функціонування їх господарського базису, виражена в забезпеченні економічного обґрунтовування, бухгалтерського обліку, аудиту, статистики, створенні системи постачання і інших ланок забезпечення різних державних функцій;
- *організаційно-ідеологічна* – це робота державних органів по систематичній взаємодії з суспільством шляхом проведення роз'яснювальних заходів, формування громадської думки, пропаганди, залучення засобів масової інформації для забезпечення розуміння діяльності органів держави і «прозорості» ухвалення рішень.

Рекомендована література:

1. Теорія держави і права /За ред.академіка М.В.Цвіка, проф. О.В.Петрішина, доц. В.Д. Ткаченка. Харків: 2002, с.
2. Скакун О.Ф. Теория права и государства. Харьков: 2000, с.41-62, 79-125.

3. Загальна теорія держави і права /За ред. проф. В.В.Копейчикова. К., 1996, с.71-94.
4. Письменицкий А.А., Слинко Д.В. Теория государства. Х.: Консум, 2004. – С.34-40.
5. Аппарат государственного управления: интересы и деятельность -К., 1993
6. Бахрах Д.Н. Государственная служба: основные понятия, ее составляющие, содержание, принципы // Государство и право. 1996. №12.
7. Бойко В. Нова Конституція і судова влада //Право України. 1997. №1.
8. Ильин И.А. О монархии и республике //Вопросы философии. 1991. №4.
9. Коваленко А. Місцеве самоврядування: природа, ознаки, межі //Право України, 1997, №2.
- 10.Кравченко В. Економічні функції держави //Право України. 1993., №1. С.10-12
- 11.Кривенко Л Світовий досвід і утвердження парламентаризму в Україні // Віче 1996., №2.
- 12.Курас І. Федерація чи унітарна держава? //Політика і час. 1993. № 6. С. 4-8.
- 13.Медведчук В. Соціальна злагода у суспільстві і державна влада //Право України, 1997. №7.
- 14.Петришин А В Государственная служба - Харьков, 1998
- 15.Петришин О.В. Статус посадової особи: природа, структура, спеціалізація. К., 1990.
- 16.Петров В.С. Сущность, содержание и форма государства. Л., 1971.
- 17.Рабінович П.М. Основи загальної теорії держави та права. К., 1996, с.22-28, 33-49.
- 18.Теория права и государства /Под ред. проф. В.В.Лазарева. М., 1996, с.301-315.
- 19.Титарчук В. Вдосконалення державного апарату (окремі питання) //Право України, 1999, №3.
- 20.Федерация в зарубежных странах. - М., 1993.

21. Хропанюк В.Н. Теория государства и права. М., 1996, с.89-171.
22. Черниловский З.М. Институт президентуры в свете исторического опыта //Сов. государство и право. 1990. №3.
23. Чиркин В. Е. Нетипичные формы правления в современном государстве //Государство и право. 1994. №1. С.109-114.
24. Шаповал В. Вищі органи сучасної держави. К., 1995.
25. Якушик В. Політична система та політичний режим //Політична думка. 1993. №1.-С.20-21.

Нормативні акти:

1. Конституція України Ст. 6; Ст. 17 ч. 2,3; Ст. 75; Ст. 92 ч. 1 п. 12, п. 14; Ст. 98.; Ст. 101; Ст. 102; Ст. 113; Ст. 118; Ст. 121; Ст. 124; Ст. 125; Ст. 140 ч 3,4-Ст.147.
2. Закон України "Про державну службу" від 16.12.1993р.//Голос України. 05.01.1994р.

Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997р
//Відомості Верховної Ради України. 1997 № 24. Ст. 170.